

Kazimierz Skoczylas

Stosunek do Kościoła młodzieży Kujaw wschodnich

Studia Włocławskie 19, 609-626

2017

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. KAZIMIERZ SKOCZYLAS

STOSUNEK DO KOŚCIOŁA MŁODZIEŻY KUJAW WSCHODNICH

Postawy młodzieży wobec Kościoła w ostatnim okresie czasu ulegają pewnym zmianom. Zauważył to już prof. Janusz Mariański. W publikacji z 2008 roku mówił on o emigracji młodzieży z Kościoła¹. Zmieniają się także odniesienia młodzieży do rzeczywistości politycznej². Postawa młodzieży wobec Kościoła znajduje swoje odzwierciedlenie w wielu publikacjach naukowych³ oraz licznych artykułach prasowych⁴.

Zmiany w postawach młodzieży

Stosunek polskiej młodzieży do Kościoła jest zróżnicowany. Wyraża się on w uczestnictwie w życiu Kościoła, w praktykowaniu religijności albo w dystansowaniu się wobec niego lub też obojętności wobec Kościoła albo w postawie wrogości czy nawet odejściu z Kościoła w postaci aktu apostazji. Odniesienia młodych do Kościoła nie można rozpatrywać w oderwaniu od jej religijności. Jak zauważa ks. prof. J. Mariański, po dwóch dekadach transformacji religijność polskiej młodzieży nie jest przesądzona. Napięcie między tradycją a nowoczesnością trwa, a kierunek zmian w religijności jest trudny do przewidzenia. Pewne jest, zdaniem Mariańskiego, że teraz nie ma możliwości pozyskania całej

KS. KAZIMIERZ SKOCZYLAS – dr hab., adiunkt w Katedrze Teologii Praktycznej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

¹ Por. J. Mariański, *Emigracja z Kościoła. Religijność młodzieży polskiej w warunkach zmian społecznych*, Lublin 2008.

² Por. K. Szafraniec, *Młodzi 2011*, Warszawa 2011.

³ Por. J. Baniak, *Religia katolicka i Kościół rzymskokatolicki w opiniach polskiej młodzieży. Od akceptacji do kontestacji*, Kraków 2015.

⁴ K. Pawlina, *Kościół w opinii młodzieży*, <http://www.opoka.org.pl/biblioteka/T/TA/TAP/niedziela201547-opinie.html>.

młodzieży polskiej dla Kościoła. Nieznaczne zmiany w religijności młodzieży zachodzące w latach 1989–2006 pozwalają na postawienie prognozy, że także w następnych dekadach XXI wieku te zmiany będą powolne. Z jednej strony widać odchodzenie od tradycyjnej religijności, a z drugiej tendencję do pogłębienia religijności, w którą angażują się dość liczne ruchy religijne adresowane do młodzieży. Mimo że prawdy religijne akceptowane są w wysokim stopniu, to pewne zmiany można zaobserwować w odniesieniu do moralności. Zmiany te widoczne są w odniesieniu do moralności małżeńskiej i rodzinnej. Gdy zazwyczaj większość akceptuje normę nakazującą wierność małżeńską, to w mniejszym stopniu normy stojące na straży życia nienarodzonych⁵.

W przyszłości nasilać się będą przejawy radykalnego pluralizmu religijnego. Może nastąpić osłabienie więzi z Kościołem. Należy się liczyć z stopniowo dokonującym się zróżnicowaniem tradycyjnej religijności, zarówno w postaci religijności selektywnej, jak też coraz silniejszym utrwaleniem tradycyjnych treści w życiu zaangażowanych wiernych oraz z narastającym synkretyzmem. Wydaje się, że osłabienie więzi kościelnych będzie dokonywać się szybciej niż utrata religijnej świadomości⁶.

Wśród młodzieży polskiej, zdaniem J. Baniaka, da się dostrzec dość wyraźnie oddzielone trzy grupy młodzieży. Pierwszą stanowi młodzież, która przejawia pozytywne nastawienie do Kościoła, która identyfikuje się z zespołem wartości i norm przekazywanych w Kościele i intensywnie włącza się w życie Kościoła. Druga grupa przejawia krytyczne nastawienie do religii i Kościoła. Wywodzi się często z miast i środowisk akademickich. Jej odniesienie wyraża się często w kontestowaniu dogmatów i oporze wobec wymagań moralnych, buntowaniu się przeciw władzy i aktywności świeckiej instytucji kościelnych. Krytyczne nastawienie tej młodzieży nie wynika tylko z postawy sprzeciwu, ale także z powodu dokonujących się zmian cywilizacyjnych, które usiłują ignorować religię oraz Kościół. Na to ma wpływ świecki system wartości lansowany przez różne media, które ułatwiają młodzieży zbuntowanej takie nastawienie. Trzecią grupę stanowią młodzi żyjący na pograniczu, jakby w zawieszeniu pomiędzy religijnością a obojętnością. Ich nastawienie do religii wyraża się często w zwątpieniu i zniechęceniu do norm religijnych, w kwestionowaniu ich

⁵ Por. Mariański, *Emigracja z Kościoła*, s. 456–460.

⁶ Tamże, s. 468.

roli we własnym życiu, osłabieniu więzi z Kościołem. Są oni raczej bliżsi niewiary, choć zarazem wyrażający pozytywne nastawienie do niektórych praktyk religijnych⁷.

Stosunek młodzieży Kujaw wschodnich do Kościoła

Badania przeprowadzone wśród młodzieży Kujaw wschodnich w 2012 roku również ujawniają stosunek młodych do Kościoła. Jednym z elementów charakteryzujących tę grupę jest stosunek do religijności. Przedstawia to tabela nr 1.

Tabela 1. Stosunek do wiary a płeć respondenta⁸

Stosunek do wiary		Płeć respondenta		Ogółem
		K	M	
1. Głęboko wierzący	Liczebność	51	24	75
	% z Płeć respondenta	10,3%	6,5%	8,7%
2. Wierzący	Liczebność	291	178	469
	% z Płeć respondenta	59,0%	48,0%	54,3%
3. Niezdecydowany, ale przywiązany do tradycji rel.	Liczebność	82	89	171
	% z Płeć respondenta	16,6%	24,0%	19,8%
4. Obojętny	Liczebność	39	57	96
	% z Płeć respondenta	7,9%	15,4%	11,1%
5. Niewierzący	Liczebność	29	23	52
	% z Płeć respondenta	5,9%	6,2%	6,0%
6. Brak danych	Liczebność	1	0	1
	% z Płeć respondenta	0,2%	0,0%	0,1%
Ogółem	Liczebność	493	371	864
	% z Płeć respondenta	100,0%	100,0%	100,0%

Wierzący i głęboko wierzący stanowią w tej grupie 63%. Niezdecydowanych, ale przywiązanych do tradycji religijnej jest 19,8%. Obojętni stanowią tu 11,1%. Natomiast niewierzących jest 6%. Obojętni i niewierzący stanowią łącznie 17,1% tej grupy respondentów. Można więc powiedzieć, że niemal co piąty badany jest niezdecydowany w wierze. Niemal tak samo liczna jest grupa tych osób, które bardzo oddaliły się od wiary. Zatem podziały wspomniane wyżej wśród kujawskiej młodzieży także się zaznaczają.

⁷ Por. Baniak, *Religia katolicka i Kościół rzymskokatolicki*, s. 12–13.

⁸ K. Skoczylas, *Wartości religijno-moralne młodzieży Kujaw wschodnich*, Włocławek 2016, s. 123.

Religijność młodzieży charakteryzuje także jej stosunek do wiary, jaki ujawnia ona w różnych środowiskach zamieszkania. Ten stosunek przedstawia tabela 2.

Tabela 2. Stosunek do wiary a stałe miejsce zamieszkania⁹

Stosunek do wiary		Stale miejsce zamieszkania				Ogółem
		W	MM	ŚM	DM	
1. Głęboko wierzący	Liczebność	38	11	5	21	75
	% z Stale miejsce zamieszkania	11,2%	9,3%	3,9%	7,5%	8,7%
2. Wierzący	Liczebność	195	67	74	133	469
	% z Stale miejsce zamieszkania	57,7%	56,8%	57,8%	47,5%	54,3%
3. Niezdecydowany, ale przywiązany do tradycji rel.	Liczebność	67	23	25	56	171
	% z Stale miejsce zamieszkania	19,8%	19,5%	19,5%	20,0%	19,8%
4. Obojętny	Liczebność	26	12	14	44	96
	% z Stale miejsce zamieszkania	7,7%	10,2%	10,9%	15,7%	11,1%
5. Niewierzący	Liczebność	12	5	9	26	52
	% z Stale miejsce zamieszkania	3,6%	4,2%	7,0%	9,3%	6,0%
6. Brak danych	Liczebność	0	0	1	0	1
	% z Stale miejsce zamieszkania	0,0%	0,0%	0,8%	0,0%	0,1%
Ogółem	Liczebność	338	118	128	280	864
	% z Stale miejsce zamieszkania	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

W – wieś, MM – małe miasto, ŚM – średnie miasto, DM – duże miasto

Tabela 2 pozwala dostrzec pewne zróżnicowanie odniesienia do wiary w różnych środowiskach. Na wsi (11,2%) nieco liczniejsza niż w średnim mieście (3,9%) jest liczba głęboko wierzących. Zestawiając razem głęboko wierzących i wierzących dowiadujemy się, że na wsi jest to 68,9%, w średnim mieście 61,7%, zaś w dużym mieście stanowią oni grupę liczącą tylko 55%. We wszystkich środowiskach jest niemal jednakowa liczba niezdecydowanych, ale przewiązanych do wiary (około 20%). Wśród niewierzących najmniejsza liczba jest na wsi (3,6%), a najliczniejsza w dużym mieście (9,3%).

W wyznaniu wiary (*Credo*) wyznajemy, że wierzymy w jeden, święty i apostołski Kościół. Łączy się to z przekonaniem, że Kościół jest nam

⁹ Tamże, s. 123.

potrzebny do zbawienia. Jak wierzymy, celem ludzkiego życia jest przecież osiągnięcie zbawienia.

Przekonania na ten temat przedstawia tabela 3.

Tabela 3. Możliwość zbawienia w innym wyznaniu a płeć respondenta¹⁰

Możliwość zbawienia w innym wyznaniu		Płeć respondenta		Ogółem
		K	M	
1. Tak	Liczebność	325	246	571
	% z Płeć respondenta	65,9%	66,3%	66,1%
2. Nie	Liczebność	36	46	82
	% z Płeć respondenta	7,3%	12,4%	9,5%
3. Trudno mi powiedzieć	Liczebność	130	78	208
	% z Płeć respondenta	26,4%	21,0%	24,1%
4. Brak danych	Liczebność	2	1	3
	% z Płeć respondenta	0,4%	0,3%	0,3%
Ogółem	Liczebność	493	371	864
	% z Płeć respondenta	100,0%	100,0%	100,0%

Dość ogólnie sformułowane twierdzenie było okazją do wypowiedzenia swoich przekonań. Większość badanych (66,1%) uważa, że można osiągnąć zbawienie w innym wyznaniu, a 9,5% sądzi, że nie jest to możliwe. Jednak niemal co czwarty (24,1%) nie potrafi się do tego ustosunkować. Można sądzić, że wielu straciło przekonanie o konieczności Kościoła do osiągnięcia zbawienia.

Bardziej precyzyjne pytanie, czy można być religijnym bez Kościoła jako ludu Bożego, przyniosło już bardziej adekwatne odpowiedzi. Katechizowana młodzież spotyka się w trakcie lekcji religii z pojęciem Kościoła jako nowego ludu Bożego. Ich odniesienie do Kościoła jako ludu Bożego Nowego Testamentu i jego roli w budowaniu relacji z Bogiem przedstawia tabela 4.

Tabela 4. Możliwość bycia religijnym bez Kościoła jako Ludu Bożego a płeć respondenta¹¹

Możliwość bycia religijnym bez Kościoła jako Ludu Bożego		Płeć respondenta		Ogółem
		K	M	
1. Tak	Liczebność	177	171	348
	% z Płeć respondenta	35,9%	46,1%	40,3%

¹⁰ Tamże, s. 153.

¹¹ Tamże, s. 155.

Możliwość bycia religijnym bez Kościoła jako Ludu Bożego		Płeć respondenta		Ogółem
		K	M	
2. Nie	Liczebność	226	131	357
	% z Płeć respondenta	45,8%	35,3%	41,3%
3. Trudno mi powiedzieć	Liczebność	89	69	158
	% z Płeć respondenta	18,1%	18,6%	18,3%
4. Brak danych	Liczebność	1	0	1
	% z Płeć respondenta	0,2%	0,0%	0,1%
Ogółem	Liczebność	493	371	864
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Respondenci charakteryzują się w tym względzie zróżnicowanymi poglądami. Można nawet powiedzieć, że ujawnia się tu dość silna polaryzacja pomiędzy tymi, którzy uznają konieczność Kościoła – ludu Bożego dla praktykowania religijności (40,3%), a tymi, którzy uważają, że nie jest on konieczny, aby być religijnym (41,3%). Wielu (18,3%) nie potrafi określić, czy Kościół – lud Boży jest potrzebny, aby praktykować religijność. Więcej chłopców (46,1%) niż dziewcząt (35,9%) uznaje potrzebę Kościoła – ludu Bożego dla praktykowania religijności.

Na stosunek do Kościoła wpływa przekonanie, że nie ma jednej prawdziwej religii, co ujawnia tabela nr 5.

Tabela 5. Prawdziwość religii a płeć respondenta¹²

Prawdziwość religii		Płeć respondenta		Ogółem
		K	M	
1. Nie ma jednej prawdziwej religii, ale coś prawdziwego można znaleźć w różnych religiach	Liczebność	258	188	446
	% z Płeć respondenta	52,3%	50,7%	51,6%
2. Istnieje tylko jedna prawdziwa religii	Liczebność	112	75	187
	% z Płeć respondenta	22,7%	20,2%	21,6%
3. Żadna z religii nie ma właściwie nic prawdziwego do zaoferowania	Liczebność	29	33	62
	% z Płeć respondenta	5,9%	8,9%	7,2%
4. Z żadnym z tych twierdzeń nie mogę się zgodzić	Liczebność	91	72	163
	% z Płeć respondenta	18,5%	19,4%	18,9%
5. Brak danych	Liczebność	3	3	6
	% z Płeć respondenta	0,6%	0,8%	0,7%
Ogółem	Liczebność	493	371	864
	% z Płeć respondenta	100,0%	100,0%	100,0%

¹² Tamże, s. 157.

Choć katecheza w swoich treściach podkreśla, że chrześcijaństwo jest prawdziwą religią objawioną przez Boga, to jednak tego poglądu nie podziela większość badanych (51,6% uważa, że nie ma jednej prawdziwej religii, ale coś prawdziwego można znaleźć w różnych religiach). Tylko 21,6% zgadza się, że istnieje tylko jedna prawdziwa religia. Także do tego twierdzenia niemal co piąty (18,9%) nie potrafi się odnieść.

Ogólne przekonanie na temat Kościoła łączy się z przypuszczeniem, jaką rolę będzie odgrywał Kościół w przyszłości, czyli w XXI wieku. Przekonania młodzieży ujmuje tabela 6.

Tabela 6. Znaczenie Kościoła i religii na początku XXI wieku dla społeczeństwa a płeć respondenta¹³

Znaczenie Kościoła i religii na początku XXI wieku dla społeczeństwa		Płeć respondenta		Ogółem
		K	M	
1. Bardziej ważny niż obecnie	Liczebność	23	17	40
	% z Płeć respondenta	4,7%	4,6%	4,6%
2. Mniej ważny	Liczebność	305	243	548
	% z Płeć respondenta	61,9%	65,5%	63,4%
3. Tak samo ważny	Liczebność	89	57	146
	% z Płeć respondenta	18,1%	15,4%	16,9%
4. Trudno mi powiedzieć	Liczebność	72	51	123
	% z Płeć respondenta	14,6%	13,7%	14,2%
5. Brak danych	Liczebność	4	3	7
	% z Płeć respondenta	0,8%	0,8%	0,8%
Ogółem	Liczebność	493	371	864
	% z Płeć respondenta	100,0%	100,0%	100,0%

Większość młodych (63,4%) jest przeświadczona, że Kościół i religia będą miały coraz mniejsze znaczenie w XXI wieku. Utrzymanie tej samej pozycji Kościoła w społeczeństwie spodziewa się 16,9% badanych. Spora grupa (14,2%) nie potrafi przewidzieć roli Kościoła w społeczeństwie. Tylko 4,6% uważa, że pozycja Kościoła w tym wieku wzrośnie.

Kościół będący ludem Bożym ma też wymiar instytucjonalny. Następne pytanie miało na celu poznanie, jak postrzegany jest Kościół jako instytucja, jak może postrzegać tę instytucję władza. Przedstawia to tabela 7.

¹³ Tamże, s. 159.

Tabela 7. Znaczenie Kościoła instytucji dla władzy a płeć respondenta¹⁴

Znaczenie Kościoła instytucji dla władzy		Płeć respondenta		Ogółem
		K	M	
1. Bardziej ważny niż obecnie	Liczebność	29	28	57
	% z Płeć respondenta	5,9%	7,5%	6,6%
2. Mniej ważny	Liczebność	273	207	480
	% z Płeć respondenta	55,4%	55,8%	55,6%
3. Tak samo ważny	Liczebność	80	70	150
	% z Płeć respondenta	16,2%	18,9%	17,4%
4. Trudno mi powiedzieć	Liczebność	105	60	165
	% z Płeć respondenta	21,3%	16,2%	19,1%
5. Brak danych	Liczebność	6	6	12
	% z Płeć respondenta	1,2%	1,6%	1,4%
Ogółem	Liczebność	493	371	864
	% z Płeć respondenta	100,0%	100,0%	100,0%

Respondenci są przekonani, że także Kościół-instytucja będzie mniej ważny dla władzy (55,6%). Ciągłe dość liczna grupa (17,4%) sądzi, że będzie on tak samo ważny dla władzy jak dotąd. Nieliczni (6,6%) sądzą, że Kościół stanie się nawet bardziej znaczący dla władzy niż dotąd.

Warto zastanowić się, co młodzież sądzi o nauczaniu Kościoła w ważnych kwestiach społecznych. W tym celu zadano młodzieży pytanie: czy Kościół w naszym kraju daje adekwatne odpowiedzi na: problemy jednostki, problemy rodziny, problemy młodzieży, problemy warstw społecznych, problemy narodu. Udzielone przez młodych odpowiedzi na te pytania pozwalają wnioskować, co dociera do tych respondentów z nauczania Kościoła, o czym słyszeli lub co mogli poznać. Odpowiedzi na te pytania ilustrują poniższe tabele.

Tabela 8. Odpowiedzi Kościoła na problemy jednostki a płeć respondenta

Odpowiedzi Kościoła na problemy jednostki		Płeć respondenta		Ogółem
		K	M	
1. Tak	Liczebność	53	41	94
	% z Płeć respondenta	10,8%	11,1%	10,9%
2. Częściowo tak	Liczebność	131	89	220
	% z Płeć respondenta	26,6%	24,0%	25,5%

¹⁴ Tamże, s. 162.

Odpowiedzi Kościoła na problemy jednostki		Płeć respondenta		Ogółem
		K	M	
3. Częściowo nie	Liczebność	88	64	152
	% z Płeć respondenta	17,8%	17,3%	17,6%
4. Nie	Liczebność	110	107	217
	% z Płeć respondenta	22,3%	28,8%	25,1%
5. Trudno mi powiedzieć	Liczebność	96	63	159
	% z Płeć respondenta	19,5%	17,0%	18,4%
6. Brak danych	Liczebność	15	7	22
	% z Płeć respondenta	3,0%	1,9%	2,5%
Ogółem	Liczebność	493	371	864
	% z Płeć respondenta	100,0%	100,0%	100,0%

Tabela 9. Odpowiedzi Kościoła na problemy jednostki a stosunek do praktyk religijnych

Odpowiedzi Kościoła na problemy jednostki		Stosunek do praktyk religijnych					Ogółem
		1	2	3	4	5	
1. Tak	Liczebność	41	30	19	4	0	94
	% z Stosunek do praktyk religijnych	16,1%	10,9%	7,9%	4,4%	0,0%	10,9%
2. Częściowo tak	Liczebność	88	69	53	10	0	220
	% z Stosunek do praktyk religijnych	34,5%	25,0%	22,2%	11,1%	0,0%	25,5%
3. Częściowo nie	Liczebność	36	62	40	13	1	152
	% z Stosunek do praktyk religijnych	14,1%	22,5%	16,7%	14,4%	25,0%	17,6%
4. Nie	Liczebność	45	60	67	43	2	217
	% z Stosunek do praktyk religijnych	17,6%	21,7%	28,0%	47,8%	50,0%	25,1%
5. Trudno mi powiedzieć	Liczebność	40	49	50	19	1	159
	% z Stosunek do praktyk religijnych	15,7%	17,8%	20,9%	21,1%	25,0%	18,4%
6. Brak danych	Liczebność	5	6	10	1	0	22
	% z Stosunek do praktyk religijnych	2,0%	2,2%	4,2%	1,1%	0,0%	2,5%
Ogółem	Liczebność	255	276	239	90	4	864
	% z Stosunek do praktyk religijnych	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Uwaga: Cyfry w kolumnie stosunek do praktyk religijnych oznaczają: 1 – praktykuję systematycznie; 2 – praktykuję niesystematycznie; 3 – praktykuję rzadko; 4 – nie praktykuję wcale; 5 – brak danych

Przekonania młodych na temat odpowiedzi Kościoła udzielanych na problemy jednostki są dość zróżnicowane. Młodzież częściej jest przekonana, że Kościół takich odpowiedzi nie udziela (grupa odpowiadających „częściowo nie” i „nie” stanowi łącznie 42,7% respondentów). Jest jednak

dość znaczna grupa młodych, którzy twierdzą, że Kościół pomaga znaleźć odpowiedzi na ważne problemy jednostki (grupa odpowiadających „tak” i częściowo tak” wynosi tu 36,4% badanych). Wśród młodzieży jest spora grupa takich, którzy nie potrafią udzielić odpowiedzi (18,4%). Gdy weźmie się pod uwagę stosunek do praktyk religijnych, to odpowiedzi rozkładają się nieco inaczej.

Praktykujący systematycznie stosunkowo często (kategoria 1 i 2 – razem 50,6%) są przekonani, że Kościół udziela adekwatnych odpowiedzi jednostce. Podobnie myślą praktykujący niesystematycznie (kategoria 1 i 2 – razem 35,9%). Ci, którzy nie praktykują wcale, najczęściej sądzą, że Kościół nie udziela takiej odpowiedzi (62,2%). Podobną postawę przyjmują ci, którzy praktykują rzadko. W tej ostatniej grupie kategorię 3 i 4 wybrało łącznie 44,7%.

Zapytano też młodzież, czy Kościół udziela adekwatnej odpowiedzi na problemy rodziny. Ich opinie zawiera tabela 10.

Tabela 10. Odpowiedzi Kościoła na problemy rodziny a płeć respondenta

Odpowiedzi Kościoła na problemy rodziny		Płeć respondenta		Ogółem
		K	M	
1. Tak	Liczebność	86	53	139
	% z Płeć respondenta	17,4%	14,3%	16,1%
2. Częściowo tak	Liczebność	133	100	233
	% z Płeć respondenta	27,0%	27,0%	27,0%
3. Częściowo nie	Liczebność	89	67	156
	% z Płeć respondenta	18,1%	18,1%	18,1%
4. Nie	Liczebność	105	92	197
	% z Płeć respondenta	21,3%	24,8%	22,8%
5. Trudno mi powiedzieć	Liczebność	67	53	120
	% z Płeć respondenta	13,6%	14,3%	13,9%
6. Brak danych	Liczebność	13	6	19
	% z Płeć respondenta	2,6%	1,6%	2,2%
Ogółem	Liczebność	493	371	864
	% z Płeć respondenta	100,0%	100,0%	100,0%

Młodzież jest zróżnicowana w swoich poglądach na temat tego, czy Kościół udziela adekwatnych odpowiedzi na problemy rodziny. Odpowiedź twierdząca (tak i częściowo tak daje 43,1%) przeważa nieco nad odpowiedzią negatywną (nie i częściowo nie odpowiada 40,9%). W tej kwestii znaczna grupa nie potrafi udzielić odpowiedzi (13,9%). Biorąc pod uwagę stosunek do praktyk, odpowiedzi młodych ujmuje tabela nr 11.

Tabela 11. Odpowiedzi Kościoła na problemy rodziny a stosunek do praktyk religijnych

Odpowiedzi Kościoła na problemy rodziny		Stosunek do praktyk religijnych					Ogółem
		1	2	3	4	5	
1. Tak	Liczebność	62	42	28	6	1	139
	% z Stosunek do praktyk religijnych	24,3%	15,2%	11,7%	6,7%	25,0%	16,1%
2. Częściowo tak	Liczebność	87	76	61	9	0	233
	% z Stosunek do praktyk religijnych	34,1%	27,5%	25,5%	10,0%	0,0%	27,0%
3. Częściowo nie	Liczebność	36	66	42	11	1	156
	% z Stosunek do praktyk religijnych	14,1%	23,9%	17,6%	12,2%	25,0%	18,1%
4. Nie	Liczebność	43	46	64	42	2	197
	% z Stosunek do praktyk religijnych	16,9%	16,7%	26,8%	46,7%	50,0%	22,8%
5. Trudno mi powiedzieć	Liczebność	22	41	36	21	0	120
	% z Stosunek do praktyk religijnych	8,6%	14,9%	15,1%	23,3%	0,0%	13,9%
6. Brak danych	Liczebność	5	5	8	1	0	19
	% z Stosunek do praktyk religijnych	2,0%	1,8%	3,3%	1,1%	0,0%	2,2%
Ogółem	Liczebność	255	276	239	90	4	864
	% z Stosunek do praktyk religijnych	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Uwaga: Cyfry w kolumnie stosunek do praktyk religijnych oznaczają: 1 – praktykują systematycznie; 2 – praktykują niesystematycznie; 3 – praktykują rzadko; 4 – nie praktykują wcale; 5 – brak danych

Praktykujący systematycznie (kategoria „tak” i „częściowo tak”) najczęściej są przekonani, że Kościół udziela odpowiednich odpowiedzi na problemy rodziny (58,4%). Podobnie myślą praktykujący niesystematycznie (kategoria „tak” i „częściowo tak” zawiera 40,7% odpowiedzi). Niepraktykujący są przekonani, że Kościół nie udziela właściwych odpowiedzi w 58,9%.

Tabela nr 12 przedstawia opinie badanych na temat odpowiedzi Kościoła na problemy młodzieży.

Tabela 12. Odpowiedzi Kościoła na problemy młodzieży a płeć respondenta

Odpowiedzi Kościoła na problemy młodzieży		Płeć respondenta		Ogółem
		1	2	
1. Tak	Liczebność	65	42	107
	% z Płeć respondenta	13,2%	11,3%	12,4%
2. Częściowo tak	Liczebność	117	72	189
	% z Płeć respondenta	23,7%	19,4%	21,9%

Odpowiedzi Kościoła na problemy młodzieży		Płeć respondenta		Ogółem
		1	2	
3. Częściowo nie	Liczebność	86	67	153
	% z Płeć respondenta	17,4%	18,1%	17,7%
4. Nie	Liczebność	144	118	262
	% z Płeć respondenta	29,2%	31,8%	30,3%
5. Trudno mi powiedzieć	Liczebność	65	62	127
	% z Płeć respondenta	13,2%	16,7%	14,7%
6. Brak danych	Liczebność	16	10	26
	% z Płeć respondenta	3,2%	2,7%	3,0%
Ogółem	Liczebność	493	371	864
	% z Płeć respondenta	100,0%	100,0%	100,0%

Młodzież najczęściej jest przekonana, że Kościół nie daje adekwatnych odpowiedzi na problemy młodzieży (kategorię „nie” i „częściowo nie” wybrało 48% badanych). Przeciwnego zdania jest 34,3% respondentów.

Następne pytanie dotyczyło odpowiedzi Kościoła na problemy warstw społecznych (rolnicy, robotnicy, inteligencja). Przekonania badanych przedstawia tabela 13.

Tabela 13. Odpowiedzi Kościoła na problemy warstw społecznych a płeć respondenta

Odpowiedzi Kościoła na problemy warstw społecznych		Płeć respondenta		Ogółem
		K	M	
1. Tak	Liczebność	54	30	84
	% z Płeć respondneta	11,0%	8,1%	9,7%
2. Częściowo tak	Liczebność	115	73	188
	% z Płeć respondneta	23,3%	19,7%	21,8%
3. Częściowo nie	Liczebność	74	66	140
	% z Płeć respondneta	15,0%	17,8%	16,2%
4. Nie	Liczebność	141	115	256
	% z Płeć respondneta	28,6%	31,0%	29,6%
5. Trudno mi powiedzieć	Liczebność	96	80	176
	% z Płeć respondneta	19,5%	21,6%	20,4%
6. Brak danych	Liczebność	13	7	20
	% z Płeć respondneta	2,6%	1,9%	2,3%
Ogółem	Liczebność	493	371	864
	% z Płeć respondneta	100,0%	100,0%	100,0%

Najczęściej respondenci udzielali odpowiedzi, że Kościół nie daje adekwatnych odpowiedzi na problemy warstw społecznych (kategorię

„nie” i „częściowo nie” wybrało łącznie 45,8% badanych). Właściwe odpowiedzi Kościoła na problemy wielu warstw społecznych dostrzega 31,5% badanych. Co piąty (20,4%) nie ma na ten temat zdania.

Zapytano także, czy Kościół udziela odpowiedzi na problemy narodu. Wyowiedzi młodych na ten temat zawiera tabela nr 14.

Tabela 14. Odpowiedzi Kościoła na problemy narodu a płeć respondenta

Odpowiedzi Kościoła na problemy narodu		Płeć respondenta		Ogółem
		K	M	
1. Tak	Liczebność	93	69	162
	% z Płeć respondenta	18,9%	18,6%	18,8%
2. Częściowo tak	Liczebność	105	63	168
	% z Płeć respondenta	21,3%	17,0%	19,4%
3. Częściowo nie	Liczebność	74	46	120
	% z Płeć respondenta	15,0%	12,4%	13,9%
4. Nie	Liczebność	112	106	218
	% z Płeć respondenta	22,7%	28,6%	25,2%
5. Trudno mi powiedzieć	Liczebność	94	79	173
	% z Płeć respondenta	19,1%	21,3%	20,0%
6. Brak danych	Liczebność	15	8	23
	% z Płeć respondenta	3,0%	2,2%	2,7%
Ogółem	Liczebność	493	371	864
	% z Płeć respondenta	100,0%	100,0%	100,0%

Stosunkowo często młodzież uważa, że na problemy narodu Kościół nie daje właściwych odpowiedzi (kategoria „częściowo nie” i „nie” została wybrana przez 39,1% badanych). Równie często młodzież odpowiada, że Kościół takich odpowiedzi udziela (kategoria „tak” i „częściowo tak” została wybrana przez 38,2% badanych).

Wszystkie odpowiedzi dotyczące społecznego zaangażowania Kościoła wskazują na wyraźną polaryzację dwóch grup młodzieży. Jedna grupa jest bardzo mocno przekonana, że Kościół daje odpowiedzi właściwe na problemy jednostki, rodziny, młodzieży, warstw społecznych i problemy narodu. Nieco liczniejsza grupa sądzi, że Kościół takich odpowiedzi nie daje. Jest też dość liczna grupa (niemal co piąty), która nie umie ocenić postawy Kościoła wobec wymienionych problemów.

Warto zauważyć, że miejsce zamieszkania nie różnicuje w sposób statystycznie istotny odpowiedzi młodzieży na postawione pytania. Potwierdzeniem tego jest tabela 15.

Tabela 15. Odpowiedzi Kościoła na problemy narodu a stałe miejsce zamieszkania

Odpowiedzi Kościoła na problemy narodu		Stale miejsce zamieszkania				Ogółem
		W	MM	ŚM	DM	
1. Tak	Liczebność	71	23	18	50	162
	% z Stale miejsce zamieszkania	21,0%	19,5%	14,1%	17,9%	18,8%
2. Częściowo tak	Liczebność	79	14	27	48	168
	% z Stale miejsce zamieszkania	23,4%	11,9%	21,1%	17,1%	19,4%
3. Częściowo nie	Liczebność	37	18	22	43	120
	% z Stale miejsce zamieszkania	10,9%	15,3%	17,2%	15,4%	13,9%
4. Nie	Liczebność	74	32	30	82	218
	% z Stale miejsce zamieszkania	21,9%	27,1%	23,4%	29,3%	25,2%
5. Trudno mi powiedzieć	Liczebność	72	25	26	50	173
	% z Stale miejsce zamieszkania	21,3%	21,2%	20,3%	17,9%	20,0%
6. Brak danych	Liczebność	5	6	5	7	23
	% z Stale miejsce zamieszkania	1,5%	5,1%	3,9%	2,5%	2,7%
Ogółem	Liczebność	338	118	128	280	864
	% z Stale miejsce zamieszkania	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Zasadnicze wnioski z badań

Podsumowując można dostrzec, że płeć nie różnicuje poglądów wobec społecznego zaangażowania Kościoła. Za wyjątkiem odpowiedzi Kościoła na problemy narodu w pozostałych przypadkach częściej zarówno chłopcy jak i dziewczęta sądzą, że Kościół nie daje właściwej odpowiedzi. Zróżnicowania istotnego statystycznie nie wprowadza także stałe miejsce zamieszkania. Zauważa się natomiast, że stosunek do praktyk religijnych różnicuje badaną grupę. Osoby praktykujące systematycznie oraz praktykujące niesystematycznie częściej dostrzegają, że Kościół udziela adekwatnych odpowiedzi na wskazane wyżej problemy. Natomiast osoby praktykujące rzadko i nie praktykujące wcale najczęściej nie dostrzegają odpowiedzi Kościoła na te problemy. Trzecia grupa także dość wyraźna, to ci, którzy nie mają na ten temat zdania.

Podsumowując przeprowadzone analizy, trzeba zauważyć, że również wśród młodzieży Kujaw wschodnich dostrzega się podział na te zasadnicze trzy grupy, tzn. młodzież akceptującą Kościół i jego nauczanie, młodzież oddaloną od Kościoła oraz młodzież niezdecydowaną.

Prawda wyznawana w *Credo* „wierzę w jeden święty i apostołski Kościół” nie jest przez wszystkich jednakowo przyjmowana. Dość często młodzi myślą, że osiągnięcie zbawienia jest możliwe także poza chrześcijaństwem. Stąd dla części z nich Kościół jako wspólnota ludu Bożego nie wydaje się konieczna. Większość też uważa, że nie ma jednej prawdziwej religii (ponad 51%). Stąd Kościół nie ma u nich zbyt wielkiego autorytetu. Spodziewają się, że Kościół w XXI wieku wiele z tego autorytetu straci jako wspólnota (por. tabela 6), ale też jako instytucja. Powodem tej utraty autorytetu jest brak ze strony Kościoła adekwatnych odpowiedzi na problemy jednostki, problemy rodziny, problemy młodzieży i warstw społecznych. Nie wszyscy jednak podzielają to przekonanie. Jednak grupa młodzieży, która zwątpiła w zdolność odniesienia się Kościoła do problemów społecznych, jest już dość liczna. Trzeba jednak pamiętać, że równie liczna jest grupa tych, którzy dostrzegają adekwatną reakcję Kościoła na problemy pojawiające się we współczesności. Wielu też (niemal co piąty) nie umie udzielić odpowiedzi, czy Kościół reaguje adekwatnie do okoliczności. Postawy młodzieży wobec Kościoła nie są zbyt zależne od środowiska, w którym zamieszkują, ale bardziej od ich uczestnictwa w życiu Kościoła. Jeśli dość systematycznie uczestniczą w jego życiu, to ich rozumienie Kościoła i jego nauczania jest bardziej całościowe.

Kościół, jak podkreśla Mariański, już na początku XXI wieku był krytykowany. Jedni przypisują mu zbyt daleko idące zaangażowanie w sprawy społeczne i mieszanie się do polityki. Krytyka Kościoła przebiega w kontekście kryzysu rozmaitych form ładu społecznego. Większość Polaków jest przeciwna łączeniu sfery religii i polityki. Przejawia się to między innymi w oporze przeciw włączaniu się Kościoła w życie publiczne. Media kreują również negatywny obraz Kościoła¹⁵. Patrzenie młodzieży na Kościół jest zatem wynikiem wieloletnich ataków na Kościół ze strony mediów. Ataki te miały miejsce zarówno w mediach elektronicznych, jak i w prasie¹⁶. Media zachęcały do wystąpienia z Kościoła przedstawiając postacie apostatów¹⁷. One też bardzo chętnie informowały o wadach i grzechach

¹⁵ Por. Mariański, *Emigracja z Kościoła*, s. 395–398.

¹⁶ Por. *Raport ws. seksskandalu w Kościele: media użyły go, by uderzyć w Papieża*, <http://www.fronda.pl/a/raport-ws-seksskandalu-w-kosciele-media-uzyly-go-by-uderzyc-w-papieza,6933.html> (24.10.2016).

¹⁷ R. Laudański, „nie wierzę w Boga”. *Coraz więcej osób chce wystąpić z Kościoła*, „Gazeta Pomorska”, 26.02.2012, <http://www.pomorska.pl/publicystyka/art/7270880,nie-wierze-w-boga-coraz-wiecej-osob-chce-wystapic-z-kosciola,id,t.html> (10.11.2016).

księży¹⁸ czy też o ich dochodach¹⁹ albo o pobieraniu nadmiernych opłat za usługi religijne²⁰. Mogły rodzić w świadomości młodzieży różnorodne postawy. Na pewno w wielu młodych zasiały wiele wątpliwości na temat Kościoła i jego obecności w życiu publicznym.

Stąd postulować trzeba, aby wykorzystać nauczanie religii w szkole do tego, aby bardziej wszechstronnie przedstawić nauczanie Kościoła wątpiącej młodzieży. Duże znaczenie ma pogłębianie wśród tych zaangażowanych motywacji do uczestnictwa w życiu religijnym wspólnoty Kościoła oraz pogłębianie nauczania Kościoła w trakcie praktyk religijnych, aby jeszcze bardziej móc kształtować ich świadomość prawd wiary i ich świadomość odnoszącą się do nauczania Kościoła w wielu ważnych kwestiach. Wielką rolę w tym ma dobrze przygotowana homilia podejmująca problemy przeżywane przez wiernych i obecne w nauczaniu Kościoła. Ta bardziej świadoma młodzież może stać się podmiotem nowej ewangelizacji dla swoich rówieśników.

Młodzież uczestnicząca w życiu religijnym potrzebuje też potwierdzenia swojej chrześcijańskiej tożsamości. Stąd wielką rolę mają różne formy życia wspólnotowego młodych obecne w ruchach religijnych i stowarzyszeniach. Często młodzi uczestniczący w spotkaniach na Lednicy podkreślają, że obecność tam daje im siłę i motywację do zaangażowania motywowanego wiarą w codzienności. Rolą duszpasterstwa młodzieży jest stworzyć możliwości zaangażowania religijnego i kontynuacji formacji religijnej.

Szczególną okazją do odkrywania Kościoła jest przygotowanie do bierzmowania. W trakcie jego przygotowania udaje się zaangażować wielu młodych w różne formy życia Kościoła. Warto zastanawiać się, czy zbudowany wtedy entuzjazm jest nadal pielęgnowany i skłania ich do dalszego zaangażowania w jego życie po przyjęciu tego sakramentu.

¹⁸ *Ksiądz podejrzany o pedofilię wyszedł wczoraj z aresztu*, „Gazeta Pomorska”, 17.08.2010, <http://www.pomorska.pl/polska-i-swiat/art/7166061,ksiazd-podejrzany-o-pedofilie-wyszedl-wczoraj-z-aresztu,id,t.html> (10.11.2016); *Pijany ksiądz wsiadł za kierownicę, miał ponad 3 promile, zabił człowieka*, „Gazeta Pomorska”, 16.08.2010, <http://www.pomorska.pl/polska-i-swiat/art/7165603,pijany-ksiazd-wsiadl-za-kierownice-mial-ponad-3-promile-zabil-czlowieka,id,t.html> (10.11.2016).

¹⁹ *Ile zarabiają polscy księża*, „Gazeta Pomorska”, 24.09.2011, <http://www.pomorska.pl/publicystyka/art/7270880,nie-wierze-w-boga-coraz-wiecej-osob-chce-wystapic-z-kosciola,id,t.html> (10.11.2016).

²⁰ *Ile księża biorą za pogrzeb? „co laska” czyli ... dużo*, „Gazeta Pomorska”, 21.05.2011, <http://www.pomorska.pl/publicystyka/art/7224800,ile-ksieza-biora-za-pogrzeb-co-laska-czyli-duzo,id,t.html> (10.11.2016).

Wiadomo, że Kościół stale podejmuje działalność nauczycielską, jednak nie zawsze język nauczania jest zrozumiały dla współczesnego pokolenia. Stąd konieczny jest wysiłek popularyzacji nauczania Kościoła, wyrażenia go językiem zrozumiałym przez młodych tej epoki. Wydaje się, że niezastąpioną rolę mają do spełnienia w tym zakresie media katolickie.

STRESZCZENIE

Młodzież pod wpływem życia religijnego, a także sposobu przedstawiania Kościoła kształtuje swoje odniesienie do niego. W relacji do Kościoła już od dłuższego czasu socjologowie religii dostrzegają polaryzację postaw wobec niego. Pewna grupa młodzieży akceptuje Kościół, druga grupa odchodzi z Kościoła i w różny sposób go kontestuje, jakaś część jest przywiązana do tradycji religijnych i mimo dystansu od czasu do czasu uczestniczy w życiu Kościoła. Przeprowadzone badania pozwalają potwierdzić podziały wśród młodzieży w stosunku do Kościoła. Na Kujawach wschodnich są dość wyraźne dwie grupy młodzieży. Jedną stanowią ci, którzy akceptują Kościół, a drugą tworzy młodzież oddalona od Kościoła. Dość znaczna jest grupa tych, którzy nie przypisują wielkiego znaczenia Kościołowi zarówno na płaszczyźnie religijnej jak i społecznej. Trzeba mieć świadomość, że postawy młodzieży kształtowały się nie tylko pod wpływem rodziny i uczestnictwa w życiu religijnym, ale także pod wpływem silnych i długotrwałych ataków na Kościół ze strony różnych środowisk liberalnych, a zwłaszcza mediów.

Słowa kluczowe: Kościół, młodzież, wiara, postawy wobec Kościoła.

SUMMARY

Young people under the influence of religious life as well as the presentation of the Church shape their attitude towards it. Sociologists of religion have seen polarization of the young generation of Poles in relation to the Church for a long time. Certain groups of young people accept the Church, others depart from the Church and they contest it in various ways, and some are devoted to religious traditions and, despite the distance they participate in the life of the Church from time to time. The studies help confirm the divisions among young people in relation to the Church. In the eastern Kujawy region two groups of young people can be noticed quite clearly. One group consists of those who accept the Church and the other one is created by the youth away from the Church. There is one, quite significant group of those who do not consider great importance of the Church in both the religious and social terms. You should be aware that the attitudes of young people are developed not only under the influence of family and participation in religious life but also under the influence of strong and long-lasting attacks on the Church from different backgrounds, especially the liberal media.

Key words: the Church, young people, faith, attitudes toward the Church.

BIBLIOGRAFIA

- Baniak J., *Religia katolicka i Kościół rzymskokatolicki w opiniach polskiej młodzieży. Od akceptacji do kontestacji*, Kraków 2015.
- Ile księży biorą za pogrzeb? "co laska" czyli ... dużo*, „Gazeta Pomorska”, 21.05.2011, <http://www.pomorska.pl/publicystyka/art/7224800,ile-ksiezza-biora-za-pogrzeb-co-laska-czyli-duzo,id,t.html> (10.11.2016).
- Ile zarabiają polscy księża*, „Gazeta Pomorska”, 24.09.2011, <http://www.pomorska.pl/publicystyka/art/7270880,nie-wierze-w-boga-coraz-wiecej-osob-chce-wystapic-z-kosciola,id,t.html> (10.11.2016).
- Ksiądz podejrzany o pedofilię wyszedł wczoraj z aresztu*, „Gazeta Pomorska”, 17.08.2010, <http://www.pomorska.pl/polska-i-swiat/art/7166061,ksiazd-podejrzany-o-pedofilie-wyszedl-wczoraj-z-aresztu,id,t.html> (10.11.2016).
- Laudański R., „*Nie wierzę w Boga*”. *Coraz więcej osób chce wystąpić z Kościoła*, „Gazeta Pomorska”, 26.02.2012, <http://www.pomorska.pl/publicystyka/art/7270880,nie-wierze-w-boga-coraz-wiecej-osob-chce-wystapic-z-kosciola,id,t.html> (10.11.2016).
- Mariański J., *Emigracja z Kościoła. Religijność młodzieży polskiej w warunkach zmian społecznych*, Lublin 2008.
- Pawlina K., *Kościół w opinii młodzieży*, <http://www.opoka.org.pl/biblioteka/T/TA/TAP/niedziela201547-opinie.html>. (10.11.2016).
- Pijany ksiądz wsiadł za kierownicę, miał ponad 3 promile, zabił człowieka*, „Gazeta Pomorska”, 16.08.2010, <http://www.pomorska.pl/polska-i-swiat/art/7165603,pijany-ksiazd-wsiadl-za-kierownice-mial-ponad-3-promile-zabil-czlowieka,id,t.html> (10.11.2016).
- Raport ws. seksskandalu w Kościele: media użyły go, by uderzyć w Papieża*, <http://www.frona.pl/a/raport-ws-seksskandalu-w-kosciele-media-uzyly-go-by-uderzyc-w-papieza,6933.html> (24.10.2016).
- Skoczylas K., *Wartości religijno-moralne młodzieży Kujaw wschodnich*, Włocławek 2016.
- Szafranec K., *Młodzi 2011*, Warszawa 2011.